

31 · 1976

Zwaar geschut tegen plannen Joop den Uyl

Brief van de negen

In werkgeverskringen is het niet gebruikelijk om je rechtstreeks met de politiek te bemoeien. Invloed loopt via informele contacten, lobbywerk en belangenbehartigers. Met deze regel werd in 1976 gebroken. Negen leiders van grote ondernemingen – Unilever, Akzo, Nationale Nederlanden, Philips, Verenigde Machinefabrieken-Stork, Rijn-Schelde-Verolme (RSV), Hoogovens, Shell en AMRO – uitten hun zorgen over de koers van het toenmalige sociaaldemocratische kabinet-Den Uyl in een open brief in *NRC Handelsblad*. Daarin keerden zij zich tegen het volgens hen 'ondernemingsvijandige beleid' van het kabinet. 'Aanpassing van de maatschappelijke structuur aan veranderende economische omstandigheden is ook naar onze mening een voortdurende noodzaak. Maar men moet daarbij wel maat weten te houden, zich niet verwijderen van de economische werkelijkheid en met name wat ons land betreft, van de levenswetten van het ondernemingsgewijze voortbrengingsstelsel. Wij denken hierbij o.a. aan de beleidsvoornemens met betrekking tot de vermogensaanwasdeling en de personeelsraden. Wij zijn van oordeel dat behoud van belangrijke sociale verworvenheden op basis van een gezonde economische ontwikkeling thans veel belangrijker is dan dergelijke experimenten.'

De ondertekenaars van de brief voorzagen grote en maatschappelijke, ontwrichtende problemen. De economie was op een verkeerd spoor terechtgekomen. In de jaren zestig en zeventig stegen de lonen snel, en in laatstgenoemde decennium nam de groei van de productie af. Het gevolg was een tot dan toe onbekend probleem: stagflatie, oftewel een combinatie van inflatie en stagnatie. Bovendien kwam het Centraal Planbureau in 1975 met verontrustende prognoses over de werkloosheid: die zou in de jaren daarna snel oplopen.

Regeringsleider Joop den Uyl hoopte het geld dat grote ondernemingen genereerden te kunnen gebruiken voor de zwakkeren in de samenleving, via de WAO, AOW, Ziektewet en andere sociale potjes. Ook kwam het kabinet met een voorstel voor vermogensaanwasdeling, waarmee werknemers zouden delen in de winst van een onderneming, en werd er een lans

gebroken voor meer medezeggenschap van ondernemingsraden. Allerd Stikker, in de jaren zeventig topman van het scheepsbouwconcern RSV en één van de ondertekenaars van de open brief, had bij de fusie tussen verschillende werven en scheepsbouworganisaties in 1971 te maken gekregen met vergaande inspraak van werknemers en vakbonden in het fusieproces. In 2008 blikt hij daarop terug. 'In de praktijk werden beslissingen gedwarsboomd en doorgaans vertraagd. Ik zat daar als voorzitter middenin. Ik werd geconfronteerd met goede bedoelingen die praktisch onuitvoerbaar waren. Het was idealistisch, maar ook erg naïef.' Een andere ondertekenaar was de voormalige minister van Economische Zaken en architect van de naoorlogse industrialisatie, Jan van den Brink. In 1976 was hij als bankier verbonden aan AMRO. Terugblikkend schreef hij dat Den Uyl c.s. zich weinig bewust waren van het uiterst negatieve effect van veel van hun uitspraken en maatregelen. 'Links conservatisme', noemde hij het. De economische klimaatverandering die hierdoor volgens Van den Brink ontstond, zorgde voor verdere radicalisering en politisering van de vakbeweging en groot onbehagen in de ondernemerswereld. 'Politiek en sociaal gaat Nederland zich ingraven; ons volk geraakt in een verkrampde positie waardoor zakelijk overleg als grondslag voor consensus steeds moeilijker wordt.' Van den Brink en zijn medeondertekenaars riepen de samenleving dan ook op tot een meer realistische economische en sociale politiek.

Het kabinet-Den Uyl was *not amused*. AKZO-topman Kraijenhoff hierover: 'Ik geloof dat Joop den Uyl ontzettend geschrokken was, en Jaap Boersma, de ARP-minister van Sociale Zaken, ook. Het waren toch negen ondernemers, en niet de minste.' PvdA-minister van Financiën Wim Duisenberg vond de brief 'jammer' – het bedrijfsleven raakte erdoor verder verwijderd van het kabinet. En Ruud Lubbers, destijds minister van Economische Zaken, had echt 'de pest in' over hoe de betrekkingen tussen ondernemers en het kabinet waren. Een politiek antwoord op de brief kwam er niet, maar de verhouding tussen ondernemers en Den Uyl leek lange tijd niet meer goed te komen.

AMRO

Philips

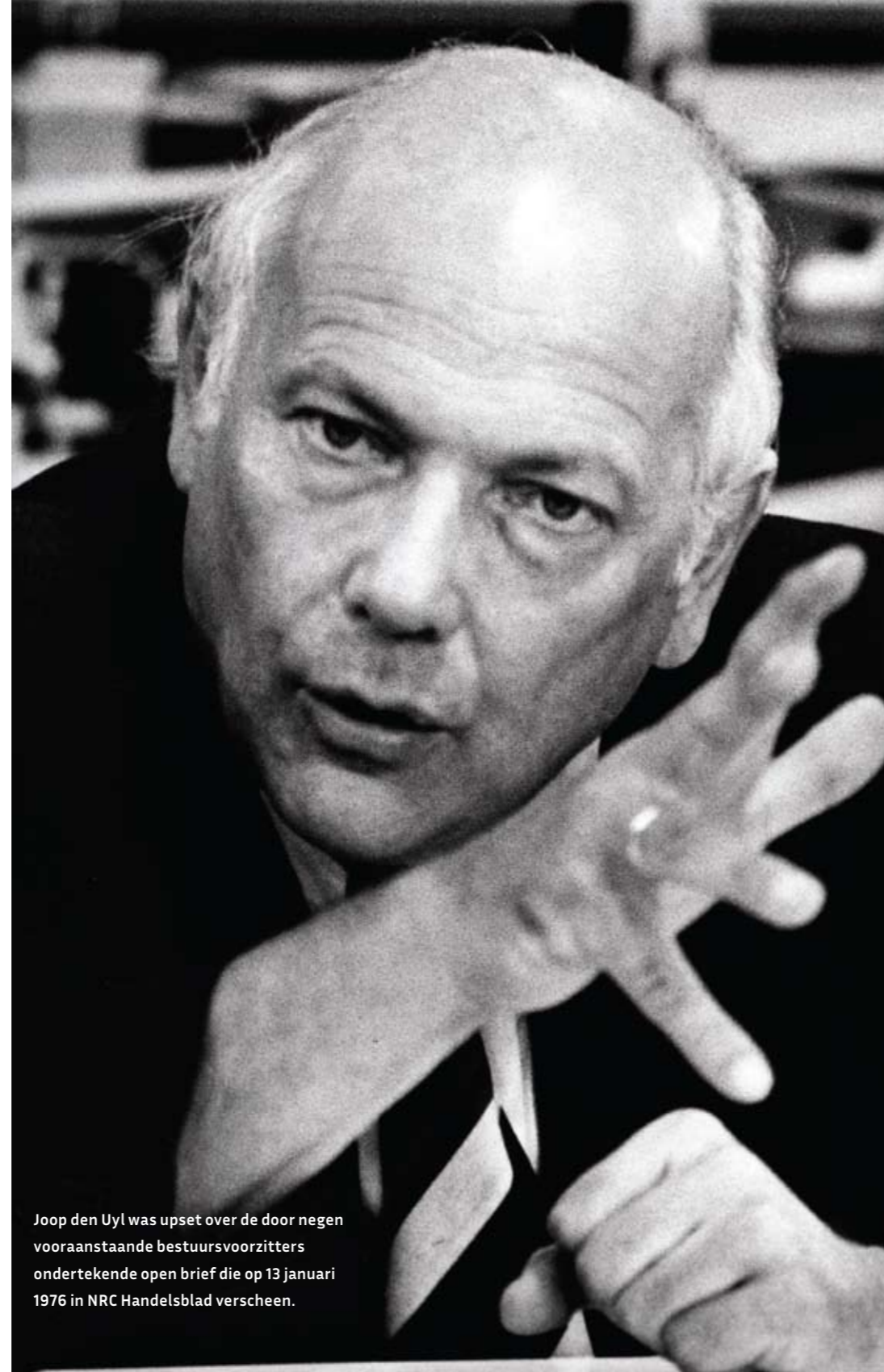

RSV

Nationale Nederlanden

74 / 100 JAAR AWWN

Joop den Uyl was upset over de door negen vooraanstaande bestuursvoorzitters ondertekende open brief die op 13 januari 1976 in *NRC Handelsblad* verscheen.

VMF-Stork

Shell

AKZO

Hoogovens

Unilever